

25 SEPTEMBER 2020

JURYRAPPORT LOEP 2019



JURYLEDEN

Kees van den Bosch (voorzitter)

Marjan Agerbeek

Sylvana van de Braak

Joga Brouwers

Jan Hautekiet

Ides Debruyne

Hugo van der Parre

Simone Peek

Mirjam Prenger

Inge Vrancken

DE LOEP 2019

We mogen trots zijn op de kwaliteit van de onderzoeksjournalistiek in Nederland. We hebben de indruk dat het niveau elk jaar weer stijgt. U heeft het met zijn allen niet gemakkelijk gemaakt voor ons om daaruit het beste te kiezen en te belonen. 101 inzendingen waarvan er, na een eerste selectie, per categorie vijf tot acht toproducties overbleven. Dan begon de discussie. Welke rekenen we tot de top drie? Wie nomineren we? En wie mag er winnen?

U krijgt het allemaal zo te horen. Maar allereerst wil ik alle genomineerden feliciteren. Het is werkelijk niet niks als het je gelukt is om tot de laatste drie door te dringen. Winnen is leuk, dat blijft zo, maar die nominaties stáán. Het is echt bijzonder om in de overweldigende hoeveelheid zeer kundig gemaakte onderzoeken in de top drie te eindigen. Daar mag u trots op zijn.

Kijken we naar de lijst met genomineerden, dan valt op dat Zembla er maar liefst drie keer in staat. Dat betekent niet dat ze gaan winnen, maar het zegt wel iets over het hoge niveau van hun uitzendingen in 2019. En, dat vindt de jury belangrijk om te vermelden, de vertelvorm van Zembla is steeds weer indrukwekkend, spannend en meeslepend. Complimenten daarvoor.

Wij schrokken zelf wel een beetje van drie keer Zembla. Hebben journalisten van onderzoeksredacties van grote media een oneerlijke voorsprong ten opzichte van één-pitters op kleinere redacties en freelancers? Kijkend naar de lijst van de afgelopen jaren zien we veel NRC, Trouw, Volkskrant, Zembla, De Groene, Investico, Follow the Money, Nieuwsuur en uit België De Tijd en Knack.

De lengte van deze lijst is al een beetje geruststellend. Op veel plekken, bij veel redacties wordt op hoog niveau onderzoeksjournalistiek bedreven. Als je het nieuws volgt, wordt je bijna dagelijks geconfronteerd met de gevolgen daarvan: staatssecretarissen en ministers die af moeten treden, overheidsdiensten als de Belastingdienst die genadeloos worden ontmaskerd, het Koninklijk Huis wat zijn financiële escapades ziet onthuld. De kwaliteit van de onderzoeksjournalistiek in Nederland en Vlaanderen is hoog en de impact is groot.

Maar terug naar die vraag over freelancers en éénpitters, die het moeten opnemen tegen hele teams van vaak vrijgestelde, samenwerkende onderzoeksjournalisten. Moeten we hen niet op een of andere manier extra in het zonnetje zetten? Verdienen ze een aanmoediging?

Ja en nee.

Ja, want eenlingen, freelancers hebben natuurlijk een nadeel. Zij verdienen onze steun.

Maar ook, Nee! Want kijk naar de lijst van genomineerden.

Bette Dam schreef haar boek geheel op eigen kracht. Gidi Pols en Jochem van Staalduine schreven hun genomineerde Volkskrantproductie als freelancers. Het kan dus wel om door te dringen tot de top en het gebeurt gelukkig ook.

Het brengt ons wel op het idee om nog een paar producties noemen die net niet zijn genomineerd en niet afkomstig zijn van de 'usual suspects', de redacties die altijd wel meedraaien aan de top.

Zo is er de serie artikelen 'De Energieverkopers' in het AD. In print, audio en video wordt de verborgen wereld van energieverkopers aan de deur ontmaskerd. Verkopers kloppen hun slachtoffers op malafide wijze honderden euro's uit hun zak. Ook als ze in de schuldhulp zitten, een verstandelijke beperking hebben of kwetsbare oudere zijn. Energiebedrijven sluiten hun ogen voor die praktijken. De concurrentie op de energiemarkt is moordend.

Een geweldige serie, woedend makend om te lezen en met vakmanschap stap voor stap onthuld. Maar tegen het onderzoeksgeweld van de genomineerden in de categorie Controlerende Onderzoeksjournalist legden ze het toch af.

Op het Brabantse platteland floreert de drugsindustrie terwijl de politie er door bezuinigingen nauwelijks mankracht heeft. In een prachtige serie over ondermijning in het buitengebied, werken drie Brabantse bladen, Het Brabants Dagblad, BN De Stem, en het Eindhovens Dagblad samen met onderzoeksplatform Investico. In tekst, beeld en podcast wordt een huiveringwekkend verhaal verteld. Hulde daarvoor. Helaas net niet genomineerd.

Net Nederlandse koningshuis kon het afgelopen jaar rekenen op warme belangstelling van NRC en Zembla. Dat leverde mooie onthullingen op. Waarvan er een genomineerd is en eentje net niet.

Ook in België werd het koningshuis onderzocht. Dat gebeurde door de samenwerkende onderzoeksjournalisten van Knack, De Tijd, Apache en VRT Nieuws. Ze legden op minutieuze wijze bloot hoe de belastingbetaler royaal meebetaalt aan het onderhoud van Koninklijk vastgoed. De samenwerking ging zo ver dat er een aparte website werd geopend over dit project, Immo Royal, waar de lezer door de berg van informatie werd geleid. Onze complimenten.

Eentje nog dan.

Nog een keer Apache, de Belgische site voor onderzoeksjournalistiek, die indruk maakte met een onderzoek naar de verkoop van gronden door Vlaamse lokale besturen. Een manier om de bezuinigingen op te vangen maar wat zijn de gevolgen op termijn van het feit dat de gemeenten hiermee ook hun invloed verkopen?

Het zijn voorbeelden van onderzoeksjournalistiek die bewijzen dat er buiten de gerenommeerde redacties ook een grote slagkracht is.

Hulde daarvoor en blijf inzenden!

Nog een opmerking.

Wat ons dit jaar weer is opgevallen is de samenwerking tussen onderzoeksjournalisten, binnen redacties en tussen redacties. Dat neemt elk jaar toe, lijkt het wel. Het lijkt er op dat samenwerking langzaam ingeburgerd raakt. En dat vinden wij een heel goede ontwikkeling.

Onlangs memoreerde hoofdredacteur van de Volkskrant, Pieter Klok die samenwerking nog in zijn krant. Dat was naar aanleiding van een publicatie van die krant in samenwerking met het Platform Authentieke Journalistiek, waarin werd onthuld dat grote bedrijven jarenlang een klimaattwijfelaar financierden.

Het Platform Authentieke Journalistiek, een van de vele nieuwe onderzoeksredacties die de afgelopen jaren zijn opgericht.

Dat brengt ons bij de winnaars van de Loep 2019

DE AANMOEDIGINGSPRIJS

LUCIEN HORDIJK, RECONSTRUCTIE LUTETIUM-OCTREOTAAT, NTVG

Hoe een prestigieus kankermedicijn dat met publiek geld is ontwikkeld, in handen komt van de farmaceutische industrie. De farmaceut koopt marktexclusiviteit en de belangrijkste grondstofleverancier verhoogt vervolgens de prijs met 600%. Met in de zijlijn een hoogleraar die miljonair wordt. Goed speurwerk van een journalist met connecties. Een spannend verhaal dat, gek genoeg, geweigerd is door een landelijke krant. Het is sober opgeschreven. Zoals iemand in de jury opmerkte: "Dit soort stukken kunnen niet genoeg geschreven worden."

GIDI POLS EN JOCHEM VAN STAALDUINE, DE ERFENIS VAN DSB, DE VOLKSKRANT

Tien jaar na het faillissement van de DSB-bank onderzoeken de journalisten hoe het staat met de 'erfenis'. Een uitstekend idee wat onthutsende feiten oplevert. Tien jaar later betalen de klanten van de bank altijd nog voor de leningen en producten die hen destijds zijn aangesmeerd. De helft van de gedupeerde leners kampt met financiële problemen. De failliete bank draait als een tierelier. Een elegant onderzoek.

KASPER GOETHALS, HET SCHIMMIGE IMPERIUM VAN ALAIN GOETZ, DE STANDAARD

En weer zit deze jonge Belgische journalist bij de genomineerden. Nu met een onderzoek naar een grotendeels onbekende, maar wel een van de rijkste mensen van België: de Antwerpse goudhandelaar Alain Goetz. "Goud is een smerige business, al zeg ik het zelf," zegt de goudhandelaar er zelf van. Goethals voert ons langs Congo, de oude Belgische kolonie, langs de smerige mineraalhandel en het web van eindeloze en dodelijke conflicten. Een ambitieus en gedurfd onderzoek.

De Aanmoedigingsprijs van de Loep 2019 gaat naar een productie waar de jury zeer van gecharmeerd is geraakt. Met reportage en onderzoek worden in een drieluik alle gevolgen van het faillissement van de DSB tien jaar later in beeld gebracht.



De Aanmoedigingsprijs gaat naar: Gidi Pols en Jochem van Staalduine met hun verhaal over *De erfenis van DSB*.

SIGNALERENDE ONDERZOEKSJOURNALISTIEK

ROB DE LANGE EN PIET DEPUYDT, CODENAAM EAGLES, FD EN DE TIJD

In een spannend en mooi opgeschreven verhaal slagen de journalisten er in heel dichtbij te komen bij de hoofdrolspelers van de onderhandelingen overbij de verkoop van een biotechbedrijf. Waarschijnlijk zijn het de belangrijkste onderhandelingen uit hun carrière. En de journalisten stonden er met hun neus bovenop. Een uniek verhaal en een mooi product van Vlaams-Nederlandse samenwerking.

LUUK MULDER EN SIEBE SIETSMA, DE SCHIMMIGE WERELD VAN HET MALTESE PASPOORT, NIEUWSUUR

Het feit dat de Maltese regering haar eigen goudmijn creëerde door een handel in paspoorten te beginnen, was niet geheel onbekend. Maar zo volledig als door deze journalisten was het verhaal nog niet eerder verteld. Met een prachtige dubieuze hoofdrol van een Russische professor aan de Universiteit Groningen. Vakwerk, goede onderzoeksjournalistiek en een genot om naar te kijken.

MILENA HOLDERT EN ANDREAS KOUWENHOVEN, DE ACHTERKANT VAN HET ISLAMITISCH ONDERWIJS, NIEUWSUUR EN NRC.

Vorig jaar was hun onderzoek naar de financiering van moskeeën net niet genomineerd. Dit onderzoek is een vervolg daarop. De toenemende invloed van salafisten op de inhoud van de lesstof, wordt overtuigend aangetoond waarbij de journalisten alle mogelijke moeite hebben gedaan om er geen stigmatiserend verhaal van te maken. Kritiek vanuit de Islamitische gemeenschap krijgt een belangrijke plaats. Spannend en belangrijk onderzoek met soms verrassende onderzoeksmethode. Een verhaal met impact.



De Loep voor de Signalerende onderzoeksjournalistiek 2019 gaat naar een verhaal waarbij de mond van de jury af en toe open viel van verbazing, waarin een hoofdpersoon duidelijk verrast werd door de kennis van de interviewers, De Loep gaat naar Luuk Mulder en Siebe Sietsma, *De schimmige wereld van het Maltese paspoort*.

CONTROLLERENDE ONDERZOEKSJOURNALISTIEK

BETTE DAM, OP ZOEK NAAR DE VIJAND, DE BEZIGE BIJ

Een onderzoek van internationale klasse over een internationaal onderwerp. Gedurfd dat Bette Dam haar correspondentschap in Afghanistan opzegt, om op eigen houtje het onderzoek te starten naar de vijand, naar mullah Omar, de leider van de Taliban. "Het echte nieuws van mijn boek is niet dat ik de schuilplaats van mullah Omar heb gevonden. Het echte nieuws is dat ik zo ongeveer de enige journalist was die ernaar heeft gezocht." Lees dat boek.

TON VAN DER HAM, ANETTE SCHÄTZLE EN NORBERT REINTJENS, DOSSIER LANDBOUWGIF, BOLLENGIF IN BABYLUIER EN PARKINSON OP HET PLATTELAND, ZEMBLA

Hier loont de lange adem en de vasthoudendheid van de goede onderzoeksjournalist. Eerder speurwerk van Zembla had een onderzoek door het RIVM tot gevolg en dat onderzoek was weer de basis van nieuw journalistiek speurwerk. Daarnaast een verhaal over Parkinson, dat mogelijk wordt veroorzaakt door landbouwgif. Volksgezondheid is belangrijk, zeggen alle politici, maar de landbouw is dat ook. In dat spanningsveld gedijt het vakwerk van deze journalisten.

PIETER KLEIN EN JAN KLEINNIJENHUIS, DE TOESLAGENAFFAIRE, TROUW EN RTL

Dé affaire van 2019. Een 'hallucinant verhaal' volgens een Belgisch jurylid. Goed vakwerk opent een beerput die zijn weerga niet kent. Hoe de belastingdienst burgers volkomen onterecht keihard aanpakt en in de vernieling helpt zonder dat de politiek verantwoordelijke er iets aan doet. Topjournalistiek door vasthoudende journalisten en met grote impact.



De Loep voor de Controlerende Onderzoeksjournalistiek 2019, een categorie waar de inzendingen van zeer hoog niveau waren, gaat onze prijs naar een productie waar de internationale pers de onthullingen van overnam, De Loep 2019 gaat naar Bette Dam, met het boek: Op zoek naar de vijand.

OPSPORENDE ONDERZOEKSJOURNALISTIEK

FRANS GLISSENAAR, ROELOF BOSMA, PARCIVAL WEIJNEN EN MIRA SYS, GOKKEN MET BAGGER, FTM, SPIT EN ZEMBLA

Een ongelooflijke onthulling, een goed onderzoek waarbij je steeds bozer wordt en op het puntje van je stoel gaat zitten. Een voorbeeld van ontspoord overheidsbeleid. Hoe economisch gewin kan leiden tot de dwaze situatie dat natuurplassen worden 'opgeknapt' met vervuild slib uit België. Een topverhaal wat prachtig verteld wordt.

TON VAN DER HAM EN NORBERT REINTJENS, DE KUNST VAN DE KONING, ZEMBLA

Er was nog een Zembla-inzending dit jaar, met een onthulling over de financiering van het koningshuis. De jury heeft deze genomineerd vanwege de mooie vertelvorm, het onderzoek waarbij alle relevante sprekers aan het woord kwamen en een sympathieke, kritische houding van de interviewer wat het verhaal ten goede kwam. Onthullend in al zijn details geeft het verhaal een mooi voorbeeld van de slaafse houding van de Nederlandse politiek als het Koningshuis in het geding is.

BEN MEINDERTSMA, LEX RUNDERKAMP, KEES VERSTEEGH EN JANNIE SCHIPPER, NEDERLANDSE LUCHTAANVAL IN IRAK VEROORZAAKTE ZEKER ZEVENTIG BURGERDODEN (NOS) / DE NEDERLANDSE 'PRECISIEBOM' OP EEN WAPENDEPOT VAN IS (NRC)

Een belangrijk onderzoek over een belangrijk onderwerp. Uit de toelichting bij de inzending, waarin uitgebreid werd verhaald over het langdurige en complexe onderzoek, bleek dat de samenwerking tussen de journalisten van beide media een echte meerwaarde had. Die toelichting was overigens bijna net zo spannend als de onthulling zelf. Stukje voor stukje wordt de puzzel gelegd. Een topverhaal met grote impact.



De Loep voor de Opsporende onderzoeksjournalistiek 2019 gaat naar een productie die de Nederlandse politiek lange tijd bezighield, een moeilijke productie waarin militaire geheimen werden onthuld. De Loep gaat naar Ben Meindertsma, Lex Runderkamp, Kees Versteegh en Jannie Schipper, *Nederlandse luchtaanval in Irak veroorzaakte zeker zeventig burgerdoden*.